

ԱՊՐԵՍԻ ԵՐԱՅԸ

Քերթուածներու նմոյշը՝ զոր կու տանք թարգմանաբար՝ Laurence Dakin քանատացի քերթողի մը «Ապարիսի երազը» գործէն է։

Հեղինակը, ծագումով Նոր Սկովտիացի (ծն. 1907ին), իր ուսումը կ'առնէ Նիւ Եօքս, ու յետոյ զայն կը կատարելագործէ Սորպոնի մէջ 1930-1932ին, երբ ի լոյս կ'ընծայէ իր առաջին «Քերթուածներ»ը։

Սիրահար Լորտ Պայրընի՝ ինք ալ կը դիւթուի գեղեցիկ ու գեղարուեստական խտրախոյով։ Վենետիկ եղած ատեն ինք ալ օր մը բախտով Ս. Ղազար կ'այցելէ ու մեծ քերթողին պէս իսկոյն անոր կը սիրահարուի։ Ընթերցողն ատոր յիշատակն ու տպաւորութիւնը կը գտնէ հրատարակուած քերթուածին մէջ (տես աստ, էջ 352, տող 16-32), ինչպէս կը գրէր նա մեզի. «Այդ քերթուածիս մէջ (The Dream of Abaris) քանի մը տող նուիրած եմ ձեր Ուխտի ազնուական գործին եւ ձեր ընկճուած հայրենիքին՝ Հայաստանին»։

Այդ գործը յորինած է 1932-1933ին Ֆիրենցէի մէջ՝ ուր անցած էր վեհնակէն։ Ներկայիս կը յօրինէ ԵՃԼԻ քերթողին կենսագրականը՝ որ ի մօտոյ լոյս պիտի տեսնէ։

Գործերը որոնց սիրահար է և որոնցմով իր քնարը կը ներշնչուի՝ են. Աստուածաշունչը, Պղատնի գործը, Եսթիլէս-Սոփոկլէս-Եւրիպիդէս։ Անգլիացիներէն՝ Եէքսպիր - Պայրըն, Միլտոն եւն. Սպանիացիներէն՝ Քալտերոն և Սեբուանթէս. Իտալականէն՝ Տանթէ, Թասսոյ, Լէոբարտի. Գերմաններէն՝ Կեթթէ և Հայնէ. և Ֆրանսացիներէն՝ Ոոնսար ու Պալզաք։

Ինչպէս կարելի է նշմարել՝ L. Dakin Պայրընի դպրոցին խոր ու վերամբարձ վիպականութիւնն ունի, ճաշակի նրբութեամբ և արուեստի շնորհքով։

ԽՄԲ.

Հեռու, հեռու երթալ անոր հրամայեց
Դըրդումը իր կամքին, դէպ ի Ալպեաններն
Որ կ'ամբառնան հրեղէն բարձունքն երկընքին,
Ու հոն մագլել կոչ կը կարդան Տիտանին.
Հեռու, հեռու լեռնադադար լիճերու
Եզերքներէն, քաղաքներու ընդմէջէն՝
Շտապեց սիրով երկիւղալիւր նա զմայլած:
Այնքան սպիտակ ու ծաւալուն էին հոն
Անոնց ժայռերը սեպածեւ, որ նա փոյթ
Կտրեց անցաւ փարթամօրէն բեռնաւոր
Լիճ ու գետի ծաւալն օդին մեղրահոս
Որ իտալեան այնքան չքնաղ կ'յարդարեն
Բանաստեղծի մ'երազներուն։ Յառաջ
Յառաջ, ի վայր դէպ ի անդորրը ծովակն
Ուր սխրալին վենետիկ է կերտըւած։

Լըսէ', Լըսէ' :

Կը բարբառի ոգի մ'որմէ վսեմագոյն
Քերթող մ'երբեք չոգեկոչեց իր երգով:
Տես հանդարտիկ ջուրերը վեր կը ցըցեն
Լուսնահամբոյր վարսերն իրենց, կը գգուեն

Ցրուկը թուխ։ Կոնտուլավարն կը գոչէ. —
« Աօ՛՛ » . —

Եւ ամայի լռութիւնն անոր պատասխան
Կու տայ ճամբան շարունակել։ Ո՛հ լըսէ՛
Տխուր Աղբիոյ որ կ'ողբայ փառքը կորսուած
Հարկաւոր կղզիներուն որ երբեմն
Արեւելքի վրայ կ'իշխէին, ու հիմա
Լոկ գերեզմանն են գահոյքի մը զօրեղ:
Սիւն ու սրածայր աշտարակներ կը սլանան
Ծիրանեփառ ծովի ծոցէն դէպ ի վեր
Իբր ոսկեղէն դատարկափոր դամբաններ
Որ տակաւին աշխարհիս մեծ ակնարկին
Կը ցուցադրեն բիւզանդական միւսիոններ:
Ինչպէս տաղերը քերթողի մը՝ որոնց
Ետին վիշտեր կը ծածկուին։ Կամ նըման
Նուաղկոտ լուսնին, որ թէեւ ցուրտ, դալկահար,
Տակաւին լոյս, հրմայք մը դեռ կ'հոսէ վար:
Երկար ժամեր անցուց անի մրտածկոտ
Անդորրաւէտ երեսին վրայ ջուրերուն
Մինչեւ որ հուսկ օրը գիշերն հրաւիրեց:
Եւ արեգակը՝ ամպերէն ըսքօղուած
Զորըս ինքն էր գեղազարդած, ըսկըսաւ
Իր անդորրանքը հեշտին։

Ու այն ատեն լռութեան մէջ վերստին
Լըսեց նա ձայնն այս քաղցրալուր երգին մէջ.

— Նաւանգատին ցըցապատին մէջերէն
Ու ցիրեցան կղզիներու վըրայէն
Ծիրանեփայլ ու բոցավառն արեգակ՝
Լըճակն անշարժ կը պահէ մէջը մեղմիկ
Մարմրուքներուն. ու կը լեցնէ մառախուղն
Երեկորին իր հրաժեշտի ողջոյնին
Հազարգունեան երանգներով... ինք ոգի
Անցնող օրուան ոգեվար:

Արեւմուտքի դահլիճներում կը սուգուի
Յետին նըշոյլն ծրփանքին տակ խոր ծովին,
Ուր կը ննջեն ոգիներն ծով անդունդին
Անժամանակ ու անյատակ Ովկեանին.
Ու ցուքերն արդ' կը նըւաղին, կը մարին
Ակնախըղտիդ երանգներուն մէջ իրենց...
Ինք, ոգի անցնող օրուան ոգեվար:

Խոր Ովկեանի գորշագոյն մէկ այրին մէջ
Ան կը հանգչի աստեղագուրկ շիրմի մ'տակ,

Ուր պըտոյտներ յորձանահոս կը սահին
 Բոսորագեղ իր կողերուն երկայնքով
 Մինչեւ որ այն կենսաթափուր արգանդէն
 Իր լուսայեղց ճառագայթները դուրս գան
 Ու գիշերուան թանձր ըստուերները ցըրուեն:

Իրկուններուն աշնային մայրամուտքին դիւթական
 Երբ գեղանին վենետիկ կը ծածկէր գոյներով
 Այնքան ճոխ ու նրբերանգ, որ հագիւ մեր մտքին մէջ
 Խորհուրդ մ'անդոհ կը սպըղի, անի ինքզինքը կը զգար
 Դերակատար գիշերուան երազի մ' մէջ անսովոր:

Վենետիկեան աշտարակները հեռուն
 Կը շողային հանգունակ ցընորակաւ տեսիլքի.
 Ակընկառոյց կը դիտէր, նստած, կղզի մը նիրհող
 Ծոցն Ազրիոյ ուր հագիւ վէտ վէտ ալիք մը ծրփուն
 Կը խորտակէր լըռութիւնն աւազանիստ ափերուն:
 Երկար ատեն բնակեցաւ հոս, կը բնակի դեռ անգորր
 Նըւիրուած խումբ մ'երկրաւոր Դրախտի խոռվընէն զերծուպուրծ...
 Քարոզիչներն անսասան և անփոփոխ հաւատքին:

Երեկորին կոչնակ՝

Քաղցրահունչ զանգն երազկոտ իր խոկումներն ընդհատեց:
 Կորուսեալ յոյս և խնդում, յաւերժութեան պաշտօնեայր
 Որ կը բնակիք յամբընթաց երկունքին մէջ կործանման,
 Վըշտի, ցաւի հիւրընկալ... այս ամէնն հոս կը սպըղին
 Իւրաքանչիւր միանձին հոգւոյն մէջ, որ ծընրադիր
 Ու ձեռամբարձ կ'աղօթէր դէպ ի երկինք հոգեզմայլ:
 « Դառնագին է վիշտն անոր որ գիտէ թէ հայրենի
 « Երկիրն ու հողն է դարձած աւեր, կործան, քարուքանդ:
 « Ո՛չ մըտերմի մահն և ոչ կորուստը մօր կաթոգին
 « Կարող են սիրտը փորձել աւելի մեծ կսկիծով:
 « Ահ, վիշտ, դու մահ ծանրահաս:
 « Իր սրտին վրայ կը հոսին կիզիչ, աղի արցունքներ
 « Ու կը սպաննեն ժայթքելով մտքի ակէն դէպ ի դուրս »:
 Երազեց ա՛յսպէս պարմանն, սիրտն էր զեղուն թախիծով,
 Մինչեւ որ ձայնը կրկին հնչեց ծոցէն պարտէզին:

Աշխարհս համակ է թըրջուած արցունքով
 Ու դիւրաբեկ են ալիքները կեանքին:
 Բայց դարն ոսկի տարիներուն՝ ծամածուռ
 Ճամբուն երկայնքն է թողեր հետք մ'առաջնորդ
 Դէպի այնտեղ՝ ուր օրը նախ ծագեցաւ:
 Օ՛ն յառաջ, յառաջ:

Լերան լըճի ու գետերու վըրայէն
 Ուրտեղ երկրիս գոհարներն են սփռուած,

Դէպ ի վար, ուր սին երազները մարդուս
 Կը քանդէին զերդ աւերակ ամայի,
 Արդարութիւնն և սէրը լոկ կը կըրեն
 Վիշտն ու տանջանքն յուսստութեան:
 Օ՛ն յառաջ, յառաջ:

Ու կաշկանդուած ազատութիւնը այնտեղ
 Շղթաներու մէջ ամրակուռ կը նստի,
 Բռնակալները մինչդեռ շուրջն հաւաքուած
 Անոր կոչերը յուսալի՜ր՝ կ'այպանեն
 Ոհրններով ու վատշուէր գործերով,
 Օ՛ն յառաջ, յառաջ: —

Նըւագաւոր խօսքերն այս սիրտը անոր խոժեցին
 Հրամայելով դեռ յառաջ քան Ալպեանները Յուլեան
 Ուր տարածուած է խտրիան բըլուրներով շրջապատ,
 Յառաջ յուռթի դաշտերէն Սարայեւոյ քաղաքին
 Ուր գետաջուրը կը քերեն եղերական ափունքներն,
 Եղեռ մը զոր ո՛չ Պոսնիա, և ոչ լուացող իր ջուրերն
 Պիտի երբեք կարենան ջնջել վրայէն իր անուան:

Ա Ռ Ի Տ Ա Լ Ի Ա

Հեշտալուր է հընչումն ազնիւ բարբառիդ,
 Խաղաղութեան ո՛վ երկիր.
 Ու նոր խօսքեր են յոյսի քու խօսքերդ, այժմ՝
 Ինչպէս երբ վեհ Տանդէն կ'ապրէր ու կ'երգէր
 Աստուածային դարու մ'սեմին վրայ կանգնած:
 Բայց նախ քան այդ ծնունդն ազնիւ որ քեզ տըւաւ
 Համբաւդ, եկաւ Փեթրարքն, ա՛յլ ոյժ կենդանի...
 Զաւակներուդ մէջ երկրորդն, ո՛վ իտալիա,
 Որ ըմբռնեց յուզիչ ոգւոյդ նկարագիրն:
 Անցաւ այդ դարն ու ծած ճակտեղ կախուեցաւ
 Դափնին թառամ: Բայց ժամանակն աւարտեց
 Շըրջանը իր խօլ ընթացքին ու հիմա
 Կայ մէկը որ կը խոնարհի վերըստին
 Ըզքեզ անգորդ ու տփոյնդ վեր բարձրացնել
 Այդ հիւժանքէն՝ առանց երգչի յանգերուն
 Տալու համար կրկին՝ քեզ փառք յունական:

Թրգմ. Հ. Փ. Ե.